

REGIONÁLNY ÚRAD VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA BRATISLAVA hlavné mesto

so sídlom v Bratislave, ul. Ružinovská 8, PSČ 820 09 Bratislava 29, P.O.Box 26

Pedikulóza - zavšivenie

sa vyskytuje na celom svete, postihuje ľudí všetkých vekových skupín, hlavne však deti. Pôvodca pedikulózy voš detská (*Pediculus capitis*), cudzopasník živiaci sa krvou hostiteľa, je schopný parazitovať iba na človeku.

Žije vo vlasatej časti hlavy, ale aj napr. v obočí, brade, fúzoch. Samček dosahuje veľkosť 2-3 mm, samička 2,9-3,5 mm. Voš detská má ústne ústroje prispôsobené k bodaniu a saniu. Živí sa prúdiacou krvou, za prirodzených podmienok prijíma potravu každé 2-3 hodiny. Samičky kladú denne 3-4 vajíčka (hnidy) ku koreňom vlasov pevným prakticky nerozpustným tmelom. Z vajíčok sa liahnu larvy (pri teplote 25 °C za 13-19 dní, pri teplote 30°C za 7-14 dní). Vývoj vši z vajíčok cez larválne štádia až k dospelému jedincovi trvá priemerné 20 dní, jeho dĺžka závisí od teploty (pri teplote 28-30°C trvá vývoj 18-22 dní, pri 37°C 14-15 dní).

Vajíčka (hnidy) zostávajú na vlasoch i po vyliahnutí vši. Živé hnidy sú žltobiele s rozmermi 0,8x 0,3 mm, po vyliahnutí sú priehľadné. Na vrchole hnidy je viečko, ktorým vyliahnutá voš vylezie. Dospelé samičky žijú priemerne 3 týždne. Za život nakladú asi 100-140 vajíčok.

Keďže voš detská parazituje len na človeku, zdrojom nákazy je zavšivený človek. Od zavšiveného zdroja je možný prechod na nového hostiteľa od začiatku zavšivenia až do doby jeho likvidácie.

Vši sa šíria v ľudskej populácii hlavne pri priamom styku, zväčša v kolektívoch (rodina, predškolské a školské zariadenia, ubytovne), ale v menšej miere aj prostredníctvom rôznych predmetov (hrebeňov, kefiiek, čiapok, šálov, osobnou alebo posteľnou bielizňou). Ak sa dostanú vši na golier odevu, môžu preliezať aj na šaty druhých osôb v spoločných skrinkách, šatniach.

Na diagnostiku zavšivenia slúži dôkladná prehliadka vlasov, pri ktorej hľadáme hnidy a vši. Charakteristickým miestom nálezu hníd je hlavne časť hlavy za ušnicami a zátylkom. Jediným spoľahlivým dôkazom trvajúcej zavšivenosti je nález živých lezúcich vši.

Všeobecným predpokladom boja proti zavšiveniu je osobná čistota a častá výmena osobnej a posteľnej bielizne. V prípade výskytu je nutné včasné zahájenie dezinfekčnej akcie (zneškodnenie lezúcich vši a hníd účinným dezinfekčným prostriedkom), ktorú je nutné vykonať v celom kolektíve, t.j. aj u zdravých členov triedy, rodiny. Súčasne je nutné zahubiť i vši, ktoré sa môžu vyskytovať na pokrývkach hlavy, hrebeňoch, kefkách, bielizni a ďalších predmetoch, s ktorými prišla hlava zavšivenej osoby do styku.

Hlásenie ochorenia:

Lekár, ktorý vysloví podozrenie alebo diagnostikuje pedikulózu, hlási toto ochorenie na odbor epidemiológie príslušného Regionálneho úradu verejného zdravotníctva (RÚVZ). V prípade ak rodič (zákonný zástupca) zistí zavšivenie dieťaťa (bez návštevy lekára), ohlásí túto skutočnosť zodpovednému pracovníkovi (triedny učiteľ, riaditeľ) školského alebo

predškolského zariadenia, ktoré dieťa navštevuje. Hromadný výskyt pedikulózy v detských kolektívach hlási riaditeľ príslušného zariadenia na odbor epidemiológie RÚVZ.

Formy výskytu ochorenia:

1. Sporadický (ojedinelý) výskyt – ak rodič zistí zavšivavenie dieťaťa okamžite nahlási túto skutočnosť triednemu učiteľovi. Ak ide o ojedinelý výskyt, dieťa nenavštevuje školský kolektív až do vykonania uvedených represívnych opatrení:

a) opatrenia v rodine - u dieťaťa a všetkých rodinných príslušníkov je nutné umyť vlasy šampónom proti všiam a hnidám dostupným na trhu (šampón Parasidose, Diffusil H a pod.) presne podľa návodu výrobcu. Šampón aplikovať na mokré vlasy masírovaním vlasovej pokožky, nechať pôsobiť 3 minúty a opláchnuť čistou vodou. Šampón aplikovať druhýkrát, nechať pôsobiť 3 minúty a dôkladne opláchnuť čistou vodou. Na dosiahnutie požadovaného výsledku sú tieto 2 po sebe idúce aplikácie nevyhnutné. Dôležité je aplikovať túto kúru naraz a u všetkých členov rodiny. Na trhu sú k dispozícii aj iné prípravky napr. Devos – vlasový gél, Nemoxan – kondicionér. Ich použitie je však vždy nutné kombinovať s použitím šampónu. Uvedené prípravky sa dajú objednať v lekárni.

- po vykonaní dezinsekcie šampónom môže ísť dieťa ďalší deň do kolektívu

- k zaisteniu spoľahlivého účinku (k likvidácii lariet vyliahnutých z hníd, ktoré predsa len prežili) je potrebné použitie šampónu po 14 dňoch opakovať

- osobnú a posteľnú bielizeň je nutné vyvariť, resp. vyprať pri vysokých teplotách, dôkladne vysušiť a vyžehliť

- čiapky, šatky, šály a iný odev (prípadne plyšové hračky, ak s nimi prišla hlava dieťaťa do styku), ktorý nie je možné vyvariť je nutné vyprať min. v 2 cykloch pri doporučených teplotách, dôkladne vysušiť, vystaviť účinkom slnečného žiarenia, prip. postriekať prípravkom Biolit na lezúci hmyz

b) opatrenia v kolektíve - triedny učiteľ (prípadne iný pedagóg) pravidelne ráno vykonáva prehliadku vlasatej časti hlavy u všetkých detí školského kolektívu

- na prehliadku si deti nosia svoje vlastné hrebene (ak deti nemajú hrebeň, každé dieťa si pripraví dve svoje ceruzky pomocou ktorých pedagóg rozhrňa vlasy)

- ak sa do 21 dní od prvého výskytu vši v kolektíve neobjavia, možno ohnisko považovať za skončené

- ak sa v priebehu 21 dní objavia vši aj u ďalších detí v kolektíve, vykonajú sa represívne opatrenia ako pri hromadnom výskyte. Opatreniam podlieha i dieťa, u ktorého už prebehlo odvšivenie, nakoľko v zamorenom kolektíve mohlo dojsť k jeho opakovanému infikovaniu.

Poznámka:

Ak sa jedná o ojedinelý (sporadický) výskyt u dieťaťa predškolského zariadenia (materská škola), represívne opatrenia je nutné vykonať vždy ako pri hromadnom výskyte, nakoľko

riziko postihnutia celého kolektívu je oveľa vyššie (tesný kontakt detských hláv pri hrách, koberce v herniach, kontaminácia posteľného prádla pri odpočinku detí a pod.).

2. Hromadný výskyt - jedná sa o postihnutie dvoch a viacerých detí kolektívu. V tomto prípade sa predpokladá postihnutie celého kolektívu a zavšivavené deti nie je nutné vyradiť zo školskej dochádzky. Triedny učiteľ čo najskôr (do 48 hodín) zvolá mimoriadne rodičovské združenie (zápis do žiackej knižky, elektronická pošta, telefonicky). Nakoľko opatrenia je nevyhnutné vykonať naraz u všetkých členov kolektívu (triedy aj jednotlivých rodín), rodičia spoločne s pedagógmi si stanovia presný termín (napr. najbližší víkend), kedy sa vykoná dezinfekčná akcia (zneškodnenie lezúcich vší a hníd účinným dezinfekčným prostriedkom). Ak sa dezinfekcia nevykoná v celom kolektíve, t. j. aj u zdravých členov rodiny a triedy, môže dochádzať k ďalšiemu prenosu. Opatrenia v rodinách i v kolektíve prebiehajú súčasne:

- u všetkých detí a pedagógov v triede a ich všetkých rodinných príslušníkov je nutné umyť vlasy šampónom proti všiam (postup je rovnaký ako v bode 1a)
- použitie šampónu je nutné po 14 dňoch opakovať v celom kolektíve
- pri dezinfekcii osobnej a posteľnej bielizne, pokrývkach hlavy, hrebeňoch a ďalších predmetoch, s ktorými prišla hlava zavšivavenej osoby do styku, je nutné postupovať podľa bodu 1a
- matrace, žinenky používané v škole postriekať Biolitom na lezúci hmyz, dôkladne vyvetrať, vystaviť účinkom slnečného žiarenia a min. 3-4 dni nepoužívať.
- koberce v materských škôlkach riadne povysávať, postriekať Biolitom na lezúci hmyz, dobre vyvetrať (najlepšie v piatok poobede) a do pondelka nasledujúceho týždňa nepoužívať
- zásadné je zabezpečenie vysokej úrovne osobnej hygieny. Každý člen kolektívu musí používať vlastné predmety osobnej hygieny (uterák, hrebeň) a zabrániť ich vzájomnému požičiavaniu. To isté platí aj v prípade čiapok, šatiek, prípadne iných pokrývok hlavy.

Poznámka:

Pedikulóza je parazitárne ochorenie, ktoré nezanecháva imunitu. Po kontakte so zavšivavenou osobou môže dieťa opakovane dostať vši aj po predchádzajúcom odvšivení. Do školských kolektívov sú vši najčastejšie dovlečené z mimoškolského prostredia. Je dôležité, aby rodičia poznali kamarátov svojho dieťaťa, s ktorými sa schádza vo voľnom čase (úzky kontakt detí pri počítačoch, hrách, pieskoviskách, návštevách domácností a pod.). Dieťa sa môže opakovane infikovať od svojich kamarátov a opätovne zavliecť vši i do školského kolektívu.

V prípade nejasností, resp. opakovaného výskytu kontaktujte odbor epidemiológie Regionálnej úrade verejného zdravotníctva Bratislava, hl. mesto SR, Ružinovská 8, č. tel. 443 72 773.

MUDr. Otakar Fitz
regionálny hygienik

REGIONÁLNY ÚRAD
VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA BRATISLAVA
hl. m. so sídlom v Bratislave
Ružinovská 8, 820 05 B Bratislava